

De Nuenense lente

"Spring is in the air". Vincent schilderde de **pastorietuin in Nuenen** niet alleen in de winter maar ook in de **lente van 1884**. De planten die de winter hebben doorstaan worden wakker en schieten nu in bloei. Ook de **Beleeftuin** van de Menmoerhoeve laat dit elk jaar opnieuw zien.

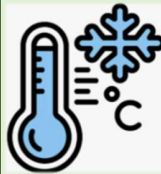
Timing van bloei is van levensbelang

In bloei schieten vlak voor de winter is voor de meeste plantensoorten geen goed idee en wordt onmiddellijk afgestraft.

Hoe weten planten dat het lente is?

Planten zijn afgeladen met **meet- en regeltechniek**. Om te bepalen dat het tijd is om te bloeien hebben planten specifieke **sensoren voor temperatuur en daglengte**.

Temperatuur

Sommige planten hebben een **geheugen** voor de **winter**. Er moet een koude periode (winter) doorstaan zijn om ook een positief **bloeisignaal** af te geven

Daglengte

Planten hebben een ingebouwde **klok** waarmee ze elke dag meten hoe lang het licht is. Als het lang genoeg is geeft de klok een positief **bloeisignaal** af

Daglengte en winter zorgen voor **bloei op het goede moment**.

Lente in de Van Gogh Beleeftuin

Lentekriebels! Het is de tijd van het jaar waarin onze zintuigen weer worden geprikkeld door vele geuren, geluiden en kleuren. De natuur ontwaakt uit haar winterslaap en komt prachtig tot leven. In de Van Gogh Beleeftuin bij de Menmoerhoeve begint het weer te gonzen van de activiteit.

Insecten, vogels en planten lokken volop bezoekers naar buiten. Ook voor Vincent van Gogh was de lente hét symbool voor het ontluikende leven. Waar hij in Brabant vaak nog donkere tinten gebruikte, stapte hij in Zuid-Frankrijk over op een uitbundig en kleurrijk palet. Je kunt zeggen dat deze overgang zijn artistieke lente is.

De Nuenense lente

Tijdens zijn verblijf in Nuenen in 1884 schilderde Vincent *“De pastorietuin te Nuenen in de sneeuw”*. Vanuit de pastorie kon hij de veranderingen die optraden in de tuin aan het begin van de lente van dichtbij bekijken. Deze veranderingen van onder andere de fruitbomen vond hij fascinerend en wilde hij vastleggen in zijn schilderijen. Dit resulteerde in het werk *“Lentetuin in Nuenen”*. De donkere kleuren die Vincent gebruikte, zelfs voor het werk dat lente verbeeldt, laten zien dat hij op dat moment nog geworteld is in zijn Brabantse periode.

De bloemetjes buiten zetten

Nadat de “Nuenense lente” door donkere kleuren als bruin, donkergroen en grijs een belofte inhield werd dit later totaal anders. Geïnspireerd door Japanse prenten schilderde Vincent in Arles uitbundige, kleurrijke schilderijen met geel, blauw en roze. De lente kwam vooral tot uiting in werken als *“Amandelbloesem”* en andere werken met bloeiende fruitbomen. Bloemen die ontluiken op kale takken zijn natuurlijk de ultieme lentebode en kun je beschouwen als een overwinning op de winter.

Soms zien we echter dat de winter met een laatste stuiptrekking terugslaat. Een nachtvorstje kan er in de weken voor de IJsheiligen (11-14 mei) nog steeds voor zorgen dat kwetsbare bloesems kapotvriezen. Ook in de Beleeftuin staan diverse fruitboompjes die tijdens de bloei erg kwetsbaar zijn voor late nachtvorst. Fruittelers liggen er soms letterlijk wakker van. Om de bloesems hiertegen te beschermen worden ze 's nachts uit voorzorg bespoten met water. Als dit sproeiwater bevriest komt er een klein beetje warmte vrij wat ervoor zorgt dat het bloemetje net niet bevriest.

Bloeien of niet bloeien, dat is de vraag

Een goede timing van de bloei is dus erg belangrijk voor het overleven van plantensoorten. Als je te vroeg bloeit is er kans op vorstschade, als je te laat bloeit mis je een stuk groeiseizoen. Of als je niet goed timet is het insect dat zorgt voor je bestuiving net niet aanwezig. Je kunt je dus afvragen: hoe weet een plant eigenlijk wanneer hij moet gaan bloeien?

Dat verschilt natuurlijk van soort tot soort maar de belangrijkste signalen waar planten op reageren zijn temperatuur en daglengte. Zo zijn er de tweejarige plantensoorten die het eerste jaar groeien als rozet en pas in het tweede jaar, na de winter, gaan bloeien. Denk eens aan teunisbloem, slangenkruid, kaardenbol en vingerhoedskruid. Deze zijn op dit moment op verschillende plekken in de Beleeftuin te zien en schieten het komende seizoen in bloei. Het in bloei schieten als reactie op een langere periode van kou (winter) heet vernalisatie.

Tweejarige plantensoorten hebben de bijzondere eigenschap dat ze de winterdagen kunnen tellen en als er voldoende zijn geweest weten ze dat de winter voorbij is. Daarom wordt deze biologische eigenschap ook wel het wintergeheugen van de plant genoemd.

De tweede belangrijke prikkel om te gaan bloeien is daglengte wat ook wel fotoperiode wordt genoemd. Zo zijn er de zogenaamde lange dag planten zoals bilzekruid, blaassilene, wikke en vele andere die pas gaan bloeien als het langer licht is dan 12-14 uur. Om daglengte te meten hebben planten een inwendige klok die het 24 uren ritme bijhoudt. Op elk moment van deze cyclus wordt ook het daglicht gemeten. Als het meer dan 12-14 uur licht is tijdens cyclus, start de bloei.

Eigenlijk is de naamgeving lange dag planten niet correct. In werkelijkheid zijn het namelijk korte nacht planten. Nou denk je misschien dat komt toch op hetzelfde neer maar dat is niet zo. Als je een plant als bilzekruid opgroeit onder omstandigheden met een korte dag gaan ze toch bloeien als je midden in de nacht een half uurtje het licht aandoet. Voor een plant is een half uurtje licht namelijk hetzelfde als een hele dag licht. Op deze manier denken planten als het bilzekruid dat er korte nachten zijn en gaat hij toch bloeien als de dagen kort zijn.

Hoewel Vincent natuurlijk geen kennis had van deze biologische fenomenen had hij wel een artistiek gevoel voor de dagelijkse en seizoensgebonden ritmes in de natuur. Dit bewustzijn komt op vele manieren terug in zijn werk, in deze blog geïllustreerd aan de hand van de *“Lentetuin in Nuenen”*.

Weetje: Op 30 maart 2020 werd het schilderij gestolen uit Museum Singer Laren. Het schilderij was door het Groninger Museum uitgeleend aan het Singer. De diefstal was wereldnieuws. Op 12 september 2023 is het schilderij van Vincent van Gogh na veel nationale en internationale inspanningen weer teruggevonden.

